

je dobro, ker se plevél s tem pokončá, predno mu dozori seme. Če se potlej zgodaj orje, plug poreže vse korenike plevélu, kateri potem več ne škoduje, ampak mora celó sam ostati njivi za gnoj.

Ker sadeži, ktere smo poprej imenovali, zemlji delajo senco in pokrov, kader je vročina ali mokrota (dež in rosa), zato ostaja prst zmerom lepo rahla, in na njej prihodnje leto rodi dobra pésa, pa tudi plevéla dosti ne ostane.

Kako je sladkorni pési zemljo pripraviti.

Sladkorna pesa ima to lastnost, da vso svojo korenino zasadí v zemljo. Naj se ji torej pri tem delu pomaga s tem, da se ji njiva globoko prekoplje ali preorje; potem bode mnogo lepša in boljša.

Orje naj se vsaj po 12 palcev globoko; toda boljše je še globokejšje orati, kajti vsaka zél, vsak sadež lepše raste, obilnejše rodi, ako mu pametno obdelovanje in gnoj naklonita več rodovitne prsti. Tega ni pozabiti; zatorej naj bode plug dober, tak, da globoko orje. Koder je kmetovanje že jako napredovalo, ondod imajo samo take pluge. Zemlja naj se prvič globoko zorje pozno jeseni, in strnišče, ako ga je na njivi, naj se podorje; potem se od mraza tla razrahljajo in uležé, pa tudi jih pokrepčá zrak, ki ima v sebi dosti reči, ktere zemljo redé in razprhávalo.

Spomladi se drugič orje; potem se njive precej skrbno uravnajo, in sicer z dobro brano ali z motikami, pa tudi z valom, najboljšje je s takim, da ga človek lahko sam vláči.

Kdaj je péso saditi.

Trebé je péso zgodaj saditi, da se poprej zre. Ako bi se počakalo gorkejšjega časa, zemlja že zgubi zimsko mokroto, ktera je zeló potrebna, da sème povsod enako kalí. Seme, ktero se sadí v suha tla, slabo raste. Držati se je torej teh pravil:

Ako se zemlja pési obdeluje, ko je že gorkejšje vreme, ali ko je suh veter, takrat naj se tekój tist dan seme vsadí, da gotovo skalí.

Če seme dobro skalí in vzíde, nadejati se je tudi, da potem lepo obrodi.

Ne sadí se pésa povsod ob enem času, ampak kakor v tem ali ónem kraju prej ali pozneje s pomladi nastane gorkota, ter kakor ležé in kakoršne so njive, kamor ima priti seme.

Koder je pomladnja gorkota hitra ter zemlja in njena léža dobra, ondod naj se začne saditi v prvih dnevih malega travna (aprila), in v tem meseci naj se to delo tudi zvrši.

Po mrzlejših in globokejšje ležéčih krajih se sadí h koncu malega travna (aprila).

Kako je péso saditi.

Zrnje mora priti v jamice, ktere so po 14 dunajskih palcev na dolgo in široko druga od druge. Znamenje, kam ima priti jamica, delajo široke, nalašč za to narejene grablje, na kterih so zobjé po 14 palcev na dvoje. Te grablje naj se najprvo vláčiijo po dolzem in potlej po vprek njive. Kjer se črte križajo, tam se naredé jámice.

Seme navadno sadé večí déčki (fantje) in dekleta. Toda treba je dobro paziti nanje, ker se lahko pripeti, da se po neskrbnosti preskoči kako mesto, kamor bi imela priti jamica, ali da se pozabi seme z zemljo pokriti.

Vsak, kdor sadí, ima po nekoliko sémena v pri-pášanem zastoru (firtohu) ali v ruhi, od koder z levico jemlje po 5 do 8 zrn, da poklada v jamice, ktere mora zvesto pokrivati s prstjo. Jamice, po 2 do poltretji

črevelj globoke, naj se delajo ali z desnico, ali pa, kar je mnogo boljše in pripravnejše, z motičico, ktero ima sadílec v desnici. Da bi se ne preskočilo nobeno znamenovano mesto, naj sadílec najprvo vsadí ter pokrije zrnje, in potem naj z nogo stopi na pokrito seme, predno ide dalje. To ima tudi to korist, da se mokrotna zemlja tekój prime semena, kar nekoliko dela odvzame valu, s kterim se mora njiva povsod enako povaliti precej, ko je obsajena.

Ker se pri nas debeljača (turšica) enako sadí, ne bode nikakoršne težave s péso, ako se tudi mora pri njenem sajenji paziti na več posebnih reči.

(Konec prihodnjič.)

Nekaj za vsakdanjo rabo.

„Mi smo sklenili obrniti se še enkrat do Svojega naroda.“ S temi besedami so svitli naš cesar 1. marca t. l. razpustili deželne zbore v Pragi, Brnu in Ljubljani, in zaukazali nove volitve. S tem so dobili slovanski narodi takraj Litave zopet nekoliko svoje osode v lastne roke. In zdaj ko so volitve končane, smemo ponosno reči, da so narodi dobro gospodarili s talentom, kterega jim je bil cesar izročil. Dasi ravno je vlada s svojimi privrženci, s plačanimi uradniki in gospodovanjaželnimi tujci, vse žile napenjala, da bi zadušila pravi glas in resnično voljo naroda, osramotila je stanovitnost našega ljudstva vse prizadevanje vladino: narod je govoril svojemu cesarju kakor je čutil in mislil, kakor je bil prepričan.

Res bil je pri volitvah hud boj. Al boj je bil narodu na korist, kajti videl je, da more stati na svojih nogah, da je kos oskrbljevat sam svoje zadeve, spoznal je z eno besedo: da je polnoleten. Pa Bog ne daj, da bi le pri spoznanji ostalo; to spoznanje naj nas timveč spodbuja, da bomo v prihodnje svoje reči res tudi sami oskrbovali, da bomo tudi sami za se delali.

Pa nam brž ko ne kdo poreče: Saj smo si izvolili poslancev, do kterih imamo zaupanje; naj nam ti napravijo dobrih in pravičnih postav; vlada pa naj jih vestno spolnuje in izvršuje. — Ali, ljubi prijatelj, ne čutiš, kako močno diše te besede zopet po tistej nesrečnej navadi, vsled ktere smo vselej in povsodi le vlado na pomoč klicali? Vlada pa to navado opazivša ni se dala dvakrat prositi. Zdela si je edino- in vse mogočna, menila je, da je ni sreče, kjer jej ni ona s svojimi ukazi, povelji, postavami odprla vrat. Tako je prišlo, da ni nekda človek drugega posla imel, kakor od ranega jutra do poznega večera zaukaze spolnovati; in gorjé mu, če jih ni spolnil! Ti zaukazi so do male pike določevali, kako se mora vsaki stan nositi, kaj sme kateri rokodelc delati, po čem sme živež kupovati in prodajati, koliko plačila se mora dajati delavcem in družinčtom; velevali so celó, kake jedi smeš kuhati in koliko gostov povabiti k krstu, ženitovanju ali pogrebu. Toliko postav tirjalo je tudi veliko uradnikov. Teh je narastlo nazadnje toliko, da se jim ni moglo več na prste gledati, in dasiravno so državo neizmerno veliko stali, so le redko kdaj to dosegli, za kar so bili namenjeni — za občni blagor. Pri takem ravnanju je naša država vedno bolj pešala. Narodi sami so to že dolgo čutili, prav očividno in tudi zunaj pokazalo se je to pri zadnjih dveh vojskah leta 1859 in 1866. Naš cesar spoznali so tudi sami, da tako se ne sme in ne more več gospodariti.

Z diplomom (pismom) od 20. oktobra 1860 oklicali so toraj za celo Avstrijo ustavo, to je, ustanovili so, da odsihmal nima v Avstrii nič več postava biti, česar ne

bi od ljudstva izbrani poslanci sklenili in cesar potrdil. Oblast postave dajati deli toraj odsihmal prav za prav cesar s svojimi ljudstvi. Pa tudi oblast tako napravljene postave spolnovati ali izvrševati so cesar vladi nekoliko prikrajšali in mnogo takega posla izročili srenjam ali občinam, okrajnim zastopom in deželnim zborom. Cesar sam je toraj vladi odvzel nekoliko njene moči in jo izročil svojim narodom: cesar sam nas toraj vabi, da vadimo in skušamo svoje moči, to je, da delamo.

Toliko kar se tiče vlade.

Rekli smo zgoraj, da se bojimo tudi ugovora: „Saj smo si izvolili poslancev, do katerih imamo zaupanje; naj nam oni napravijo dobrih in pravičnih postav.“

Res nam tak ugovor ni po volji, ker vedno to sklicovanje na druge nam nikakor ni všeč. Poslanci so sicer res naši, in če izvzamemo koroške Slovence, moremo in moramo ž njimi zadovoljni biti. Da kažemo do njih zaslužen zaupanje, to je lepo; to jih bo same tudi veselilo ter jim obili trud in bridke ure, ki jih bodo doživeli poganjaje se za naše pravice, vsaj nekoliko povrnilo in olajšalo. Pričakovati pa vse le od njih, pa držati križem roke, bi bilo krivično, ker bi mi od njih zahtevali to, kar presega njih moči, in čeesar sami storiti nočemo! Oni nam morejo odstraniti postave, ki so nam škodljive, napraviti drugih, ki nam bodo na korist; to je res, al vsega, kar je krivo, tudi ne morejo poravnati. In tudi mi sami se moramo teh postav posluževati, in tirjati tudi od drugih, da jih spolnujejo. Kaj bi nam pomagalo, ko bi nam poslanci še tako lepo pot napravili in ugladili, ako bi pa mi ne hteli po njej hoditi? V kratkem bi jo zopet plevél zarasel. Kaj bi nam koristile še tako dobre postave, še tako imenitne pravice, ako bi mi puščali, da trohnijo na papirji.

Če konečno še premislimo, da srenje nekoliko še niso tako uredjene, kakor bi imele biti, in da ima njih področje precej ozke meje; če premislimo, da o okrajnih zastopih še sploh ne vemo prav, ali so miš ali ptič in da, kakor so zdaj sestavljeni, mi Slovenci kar nič dobrega od njih pričakovati ne moremo, nam ne ostane, če hočemo svoje reči na bolje spraviti, nič drugega kakor lastna pomoč. In ne branimo se je; saj nam že prigovor pravi: Kdor si pomaga sam, temu pomaga Bog! „Slov. Gospodar.“

Šolske stvari.

Dr. W—o v „Neue fr. Presse“

in pa naravopis v srednjih učilnicah slovenskih.

Zdaj ko je čas potekel, da so „Novice“ morale mnogo prostora v svojem listu odstopiti važnim volitnim zadevam, ne bodem jim nadležen, ako spregovorim o članku, ki sem ga jaz, in gotovo tudi vsak rodoljub z menoj, bral v tistem časniku, kateri našim poturicam in protivnikom našega narodnega razvitka tako rad odpira svoje liste, da najsvetejše in zakonito delovanje naših rodoljubov z nogami gazijo, ker se jim drugače pri zopernikih ne bi verjelo.

Kdor je bral to, kar je pred nekimi tedni dr. W—o v imenovanem listu zoper znani šolski predlog dr. Bleiweisov pisal, zgrabila ga je gotovo nevolja kakor je zgrabila nas, ki ne smemo dopuščati, da se kot učenost šopiri, kar je le zvijača in sofistika.

Ni nas volja, da bi vso zmes, s katero dr. W—o kakor z barikadami varuje trdnjavo svojo, kateri je ime germanizacija vseh srednjih šol, na drobno premetavali, rečemo tedaj o njej le nekoliko.

Prvo, kar mu imamo odgovoriti v obče, je to, da kar se tiče pametnih dokazov, ni pomagati šolskemu učenjaku, kateri se ni še prepričal, da se učenec le v maternem jeziku lahko in uspešno uči šolskih predmetov, in da je najnesrečnija potrata časa, ako se mladina kakoršnega koli naroda podučuje v tujem nerazumljivem jeziku. Dr. W—o pozná papige dobro, ker se menda ž njimi ima pečati; ne bo mu tedaj težko, praktično dokazati v šoli, da se največi del naših učencev v nižih razredih srednjih naših šol ima šteti med te „plezavce“, kadar se znanstvenih reči učijo v tujem jeziku. Vsak pošten Slovenec, ki kot otrok ni imel dobre domače priložnosti, da se nauči nemški, gotovo bo nam pritrdil, da do 4. razreda in morebiti tudi na gornji gimnazii in realki se je učil večidel le kot papiga, dokler ni sčasoma in težavno do tega preril, da je tudi razumel, kar so mu blebetala usta. — In za tega voljo vidimo mnogo dobrih slovenskih učencev, kateri se še le pozno in pozno duševno zavedajo o tem, kar so se popred kot „plezavci“ zgolj le na pamet učili, pozneje pa še le z razumom poprijemali, dokler se ni in morebiti prekasno pridružilo tudi čuvstvo.

To, kar smo rekli tukaj, gotovo je služilo za podlago unim šolskim možem, kateri so se do leta 1849. trudili o šolski osnovi za srednje učilnice. Kar je takrat, ko je bil pošten namen, da se v Avstrii izpelja edino pravično in (kar se danes žalibog! nekterim prepozno pokazuje) konservativno pravilo ravnopravnosti, naravnost je v „Organis. Entw.“ na strani 19. izrečeno tako-le: „Die Wahl der Unterrichtssprache soll sich überall nach den Bedürfnissen der Bevölkerung richten, welche bei der Anstalt vorzugsweise betheiligt ist. Es wird dabei insbesondere auch dafür zu sorgen sein, dass da, wo die Bevölkerung eine gemischte ist, den Bedürfnissen aller Theile in dieser Beziehung nach Möglichkeit Rechnung getragen werde. Um dieses Zweckes willen ist es zulässig, dass an einem Gymnasium auch zwei Unterrichtssprachen bestehen, welche für verschiedene Schulabtheilungen oder für verschiedene Lehrgegenstände in Anwendung kommen.“

Prebravši človek to odločbo gnjusijo se mu ostudne besede dr. W—oa: „So wenig gegründete, bodenlose Bestrebungen müssen, in die Praxis übersetzt, schlechte Früchte bringen, und diejenigen, welche mit einer dem Einsichtsvollen und Gebildeten in der Regel nicht eigenen Selbstüberschätzung Reformvorschläge lärmend ankündigen, würden wahrscheinlich verdienen, solche Früchte zu verkosten. Das Experiment sollte zu ihrer Beschämung zugestanden werden, wenn dabei nur nicht das Wohl einer Generation verspielt würde.“ Iz ošabnih teh besed kaže se, da je pisatelj premalo pregledaval gimnazijski zakon, in da mu duh hrepeni le za tujim zrakom. Citatelji naši lahko iz tega razvidijo, na kateri strani je „bodenlose Bestrebungs“, „Selbstüberschätzung“, „lärmendes Ankündigen“ in „Beschämung!“

Tudi na drugih stranéh „Organis. Entw.“ lahko bi našel dosti dokazov, kako zanikrno je dr. W—o gledal na jedro rečenega zakona. Tako se na pr. na str. 157. učitelju povestnice zapoveduje, „dass er das Erzählte sicher und in richtiger Sprachform wieder erzähle“... kar za največi del naših slovenskih učencev na nižji gimnazii, kakor se uči sedaj, nikakor ni mogoče. Ako dr. W—o želi izvedeti, kaj tam stoji o maternem jeziku in njegovi važnosti, naj prebere str. 6 do 7., in našel bo, da ravno v tem predlog dr. Bleiweisov stoji na zakoniti podlagi, njegov protivnik pa da muhe lovi v temi svoje strasti. Ako je dr. W—o na izpitu o logiki tako kvasil, kakor to pokazuje sklep: „Oesterreich ist ein polyglotter Staat,